

PACT VAN TWICKEL

Intentieovereenkomst Ontwikkelingsvisie Twickel en omgeving

Twickel | Levend Landgoed

Ontwikkelingsvisie Twickel en omgeving

PACT VAN TWICKEL

Intentieovereenkomst Ontwikkelingsvisie Twickel en omgeving

WATERSCHAP
Regge en Dinkel

Twickel

bosch stabbers

PACT VAN TWICKEL

INTENTIEOVEREENKOMST TUSSEN DE BESTUURDERS VAN DE INITIATIEFNEMENDE PARTIJEN IN HET KADER VAN DE ONTWIKKELINGSVISIE VOOR TWICKEL EN OMGEVING: "TWICKEL LEVEND LANDGOED".

"Wij erkennen de waarde van het landgoed Twickel als cultuurhistorisch erfgoed. Naast de vanouds aanwezige functies is het landgoed van groot belang voor het regionale toerisme en als recreatiegebied voor de bevolking van de omliggende steden. Wij spreken af om bij de verdere ontwikkeling van het gebied de ontwikkelingsrichting Cultuurland als leidraad te nemen, en daarmee in te zetten op behoud en versterking van grote variatie aan waardevolle cultuurlandschappen.

Daarnaast zetten wij ons in om in de overgangszone tussen stad en landgoed onder de noemer Parkland te werken aan verbetering van de kwaliteit van de stadsranden en versterking van de recreatieve betekenis om daarmee de waarde van Twickel als groene hart van Twente te versterken.

Verder ondersteunen wij onder het motto "Proeftuin" de mogelijkheden om de positie van het landgoed te versterken door innovatie en vernieuwing.

Wij spreken af om bij de ruimtelijke opgaven en de toekomstige ontwikkeling van het gebied behoud en versterking van de bijzondere kwaliteiten van het gebied centraal te stellen door het toepassen van de in de visie benoemde ontwikkelingsprincipes. Daarbij zetten we in op de volgende zaken:

- Versterken van de karakteristieken van de verschillende cultuurlandschappen
- Een toekomstperspectief voor de landbouw
- Versterken van de natuurwaarden op een passende, gebiedspecifieke manier.
- Herstel van het natuurlijk beekstelsel en versterking van het watererfgoed
- Versterken van de recreatieve betekenis van het gebied, met name in de stadsrandzone
- Vormgeven van een kwalitatief hoogwaardige een recreatief aantrekkelijke randzone tussen stad en landgoed
- Verbeteren van de landschappelijke inpassing van grote infrastructuur

Wij spreken af de vertaling van de visie naar concrete projecten te maken op basis van een gezamenlijk op te stellen uitvoeringprogramma, waarin wij koppelingen leggen met lopende projecten en initiatieven. Tevens spreken wij af met elkaar te komen tot nadere procesafspraken om uitvoering van visie ook op lange termijn te waarborgen. We zetten de huidige samenwerking tussen de verschillende partijen op dezelfde wijze voort om de komende maanden te werken aan een gezamenlijk uitvoeringsprogramma dat we als stuurgroep medio 2009 vaststellen om voor te leggen aan de betrokken raden, besturen en staten.”

(ter ondertekening:)

de heer T.W. Rietkerk	gedeputeerde provincie Overijssel
de heer E.P. Krudop	voorzitter Stichting Twickel
de heer G.A.T. Weber	wethouder gemeente Hengelo
de heer B.J. Sijbom	wethouder gemeente Hof van Twente
de heer N.A.M. Lansink Rotgerink	wethouder gemeente Borne
de heer G.H.A.M. Lohuis	dagelijks bestuur, Regio Twente.
de heer H. Meek	dagelijks bestuur waterschap Regge en Dinkel

TOELICHTING

Twickel is een bijzonder, cultuurhistorisch waardevol, rijk en gevarieerd landgoed in de directe nabijheid van de Twentse kernen Hengelo, Borne en Delden. Het is een landgoed met unieke kwaliteiten dat een belangrijke rol vervult voor de burgers in de genoemde kernen en de verre omtrek. Twickel verdient het behouden en versterkt te worden. Maar Twickel is vooral ook een levend landgoed waarop gewoond en gewerkt wordt en dat zich geplaatst weet in een dynamische omgeving. Ontwikkelingen zoals veranderingen in de landbouw, wateropgaven, natuurontwikkeling en ontwikkelingen op het gebied van wonen, werken, infrastructuur en recreatie zullen in de nabije toekomst op Twickel leiden tot ruimtelijke veranderingen. Deze ontwikkelingen willen wij gebruiken om de identiteit van Twickel te waarborgen en te versterken en de functie van Twickel voor haar omgeving te vergroten.

Daarom stelden de Provincie Overijssel, Stichting Twickel, Gemeente Hof van Twente, Gemeente Hengelo, Gemeente Borne, Waterschap Regge en Dinkel en de Regio Twente gezamenlijk een visie op voor de ontwikkeling van het landgoed in relatie tot de directe (stedelijke) omgeving: " Ontwikkelingsvisie Twickel: Levend Landgoed".

Ons uitgangspunt voor de visie is:

Het behoud van de unieke kwaliteiten van het gebied en het benutten van de ontwikkelingen om het landgoed verder te versterken. De unieke cultuurhistorische kwaliteiten zijn daarbij inspiratiebron en vertrekpunt. Ons motto voor Twickel is dan ook 'behoud door ontwikkeling'.

Koers voor Twickel

De koers voor Twickel zetten wij uit langs drie lijnen: Cultuurland, Parkland en Proeftuin.

Cultuurland Twickel vormt de basis voor de ontwikkelingsvisie en zet in op het behouden en versterken van de bijzondere en gevarieerde cultuurlandschappen op Twickel. Ons uitgangspunt is hierbij dat de opgaven op het gebied van water, natuur en landbouw op een zodanige wijze vorm krijgen dat de karakteristieken van de afzonderlijke landschapstypen behouden blijven en verder versterkt worden. Daarbij is een belangrijke rol weggelegd voor agrariërs als beheerder van dit waardevolle cultuurlandschap.

Parkland Twickel is een ontwikkelingsrichting die van toepassing is in de overgangszone naar het stedelijk gebied. Ook hier vormen de bestaande (cultuurhistorische) kwaliteiten het uitgangspunt voor een verdere ontwikkeling. Daarbij zien wij in deze zone kansen voor een verbetering en versterking van de recreatieve betekenis van het landgoed en het verbeteren van de kwaliteit van de stadsranden. Met deze ontwikkelingsrichting vergroten wij de functie van Twickel voor haar omgeving. Twickel versterken wij als uitloop- en recreatiegebied voor de steden maar ook als bijzonder landgoed: het groene hart van Twente is.

Onder de naam Proeftuin Twickel zien wij tenslotte kansen om vernieuwing en innovatie op het landgoed vorm te geven en daarbij de bestaande kwaliteiten te versterken. Omvang (het grootste landgoed van Nederland), ligging (centraal en goed bereikbaar in Twente) en imago (kwaliteit, historie, grote naamsbekendheid) kunnen daarbij aanknopingspunten zijn om de positie van het landgoed uit te bouwen.

Wij spreken af om bij de verdere ontwikkeling van het gebied de ontwikkelingsrichting Cultuurland als leidraad te nemen, en daarmee in te zetten op behoud en versterking van grote variatie aan waardevolle cultuurlandschappen.

Daarnaast zetten wij ons in om in de overgangszone tussen stad en landgoed onder de noemer Parkland te werken aan verbetering van de kwaliteit van de stadsranden en versterking van de recreatieve betekenis om daarmee de waarde van Twickel als groene hart van Twente te versterken.

Verder ondersteunen wij onder het motto "Proeftuin" de mogelijkheden om de positie van het landgoed te versterken door innovatie en vernieuwing.

Bij de uitwerking en concretisering van de visie zullen we aansluiting zoeken bij de verschillende lopende projecten en programma's in het gebied, alsmede de gemeentelijke structuurplannen en regionale initiatieven. Daarbij willen we op efficiënte wijze gebruik maken van bestaande structuren en beschikbare middelen.

Opgaven en Ontwikkelingsprincipes

De Ontwikkelingsvisie voor Twickel in relatie tot zijn omgeving is op basis van de bovengenoemde ontwikkelingsrichtingen uitgewerkt aan de hand van een aantal thema's die nauw aansluiten bij de opgave zoals die in het gebied spelen. Per thema zijn ontwikkelingsprincipes in kaart en beeld gebracht die de gewenste richting en ambitie weergeven.

Wij spreken af om bij de ruimtelijke opgaven en de toekomstige ontwikkeling van het gebied de onderstaande ontwikkelingsprincipes te hanteren:

a. Versterken karakteristieken cultuurlandschap

Bij de verdere ontwikkeling van het gebied wordt behoud en versterking van de karakteristieken van de verschillende landschapstypen als uitgangspunt genomen. Het gaat hierbij in hoofdzaak om de volgende ontwikkelingsprincipes:

- *Beekdalen en matenlanden:*
  - versterken herkenbaarheid beeklopen door herstel van oude beeklopen en aanleg natuurvriendelijke oevers
  - versterken van het kleinschalig karakter van de laagtes door het ontwikkelen van singels.
- *Kampenlandschap:*
  - behoud en versterken van de kleinschaligheid van het landschap door herstel en aanleg van kleinschalige landschapselementen als bosjes en kavelgrens- en wegbeplantingen;
  - behoud en versterken van de openheid van de kleine escomplexen en karakteristieke steilranden;
  - behoud en versterking van het karakteristieke Twickeler-erf , ook bij functieverandering, waarbij de relatie met de omgeving (zichtlijnen, landschappelijke beplantingen) , erfdeling (onderscheid voor-achter) en architectuur van de gebouwen belangrijke aandachtspunten zijn.

- *Grootschalige essen:*
  - behoud en versterken van de openheid van de es, door het we- ren en eventueel saneren van beplanting en bebouwing
  - verbeteren van de herkenbaarheid door plaatselijke verdichting van de randen d.m.v. beplanting
- *Voormalige markegronden:*
  - behoud en versterken van de grootschaligheid en rationeel ka- rakter; door het verwijderen van fragmenterende beplantingen en het versterken van de laanstructuren langs wegen
  - behoud en versterken van de afwisseling van bos, heide en landbouw
- *Park Twickel:*
  - behoud en versterken van de parkidentiteit die samenhangt met de specifieke groenstructuren van boomgroepen, solitaire bo- men en zorgvuldig vormgegeven zichtrelaties
  - behoud en versterken van het monumentale lanenstelsel.

-

b. Toekomstperspectief landbouw

De landbouw vervult een belangrijke rol als beheerder van het waardevolle cultuur- landschap. De kansen voor een verdere ontwikkeling van de landbouw verschil- len per gebied. Ontwikkeling van de landbouw ondersteunen wij via de volgende ontwikkelingsprincipes:

- *Ruimte voor schaalvergroting:* op de grote essen en in delen van het hei- deontginningslandschap kan schaalvergroting plaatsvinden in combinatie met versterking van de landschappelijke karakteristieken;
- *Landbouw in kleinschalig landschap:* in het kleinschalige kampen- en beekdallandschap zijn ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw beperkt en liggen de kansen vooral op gebied van verbreding met land- schaps- en water/natuurbeheer bijvoorbeeld in het kader van Boeren voor Natuur;
- *Stadslandbouw:* in de nabijheid van de stad liggen er kansen voor het ontwikkelen van vormen van stadslandbouw (lokale producten, recreatie en educatie).

c. Natuurontwikkeling

In het kader van het realiseren van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) werken wij aan het versterken van de bestaande natuurwaarden en het ontwikkelen van nieuwe natuur. Ons uitgangspunt voor deze natuurontwikkeling is dat dit gebeurt op een manier die past en aansluit bij de landschappelijke karakteristieken van Twickel.:

- *Nieuwe natuur in heideontginningen*; in het landschap van de heideontginningen zien wij kansen voor het ontwikkelen van nieuwe (natte) natuur (heide / soortenrijk grasland) door omvorming van landbouwgrond of productiebos.
- *Agrarisch natuurbeheer in kampenlandschap*; in het kleinschalig kampenlandschap willen wij natuurwaarden vergroten door het versterken van het kleinschalig karakter van het landschap (houtwallen, bosjes, waterlopen etc.) en agrarisch natuurbeheer (bv. akkerrandenbeheer)
- *Herstel watersysteem*: door herstel en herinrichting van de (natuurlijke) waterlopen en het benutten van laagtes voor waterberging kan het natuurlijk beekstelsel worden hersteld en zichtbaar gemaakt. Verdroging van bestaande natuurgebieden wordt opgeheven door aanpassing van de waterhuishouding op het gewenste natuurdoel. Voor nieuwe natuurgebieden wordt de waterhuishouding afgestemd op het te bereiken natuurdoel.

d. Beken en watererfgoed

Bij de maatregelen die noodzakelijk zijn om de wateropgaven het hoofd te bieden zetten wij in op twee ontwikkelingsprincipes

- *Beekherstel*: herstel en ontwikkeling van natuurlijke beeklopen qua tracé en inrichting en ruimte voor waterberging op lage plekken benutten, waardoor de structuur van beken en beekdalen in landschappelijke zin wordt versterkt.
- *Watererfgoed*: benutten van kansen om met de nieuwe wateropgaven historisch watererfgoed (watermolens, omvloed, vloeuweides, Carelshaven etc.) te herstellen en/of te versterken.

e. Versterken recreatieve betekenis

In met name de stadsrandzones willen wij de recreatieve functie en de betekenis van Twickel versterken door het realiseren van aantrekkelijke en bij Twickel passende recreatieve routes en voorzieningen. Bij het verder versterken van de recreatieve betekenis wordt aangesloten bij de uitgangspunten van het recreatief zoneringsplan van Twickel.

- *Historische routes*: de historische verbindingen tussen landgoed en omliggende kernen (Borne, Hengelo, Delden, Beckum, Almelo) maken wij herkenbaar en beleefbaar, bijvoorbeeld door herstel van de route, het aanbrengen van laanbeplanting of een passend plaveisel. Bij aanpak van deze routes zoeken wij aansluiting bij bestaande projecten en programma's zoals het A1 zone programma, de Groene Poort en de structuurvisies van de gemeenten.
- *Umfassungsweg van Petzold*: de door Petzold bedachte route langs de 'highlights' van het landgoed blazen wij nieuw leven in door reconstructie als recreatieve rondgang. Bestaande delen van de route worden aangevuld, deels conform het oorspronkelijke plan, deels gewijzigd in verband een veranderde situatie m.n bij de kern Delden.

- *Twickeler Grensweg*: langs de randen van Twickel, op de overgang tussen stad en landgoed, realiseren wij een nieuwe markante route. Deze route markeert de grens van het landgoed op een informele wijze. In de stadsrandzone van Hengelo en Borne verbindt het aantrekkelijke recreatieve plekken en worden infrastructurele barrières overbrugd. Gekoppeld aan de grensweg worden nieuwe parkeervoorzieningen (groene transferia) gerealiseerd. Dit initiatief verbinden wij eveneens aan bestaande projecten en programma's (o.a. Groene Poort en A1-programma).
- *Verbindingen tussen stad en landgoed*; tussen stedelijk gebied en landgoed worden meer en/of betere recreatieve verbindingen gerealiseerd.
- *Recreatieve voorzieningen*: in de stadsrandzone stimuleren wij de ontwikkeling van nieuwe, bij Twickel passende recreatieve voorzieningen. Kleinschalig, kwalitatief hoogwaardig en inspeland op het agrarische en landgoedkarakter zijn daarbij trefwoorden.

f. Vormgeven randzone stad en landgoed

De kwaliteit van de stadsranden willen wij waar nodig verbeteren. Wij streven daarbij naar een duurzame en kwalitatief hoogwaardige afronding van de stadsranden aan de Twickelse zijde. In de stadsranden spelen drie typen ontwikkelingen ;

- *Lopende ontwikkelingen*: deze projecten zijn reeds in uitvoering of komen dat binnenkort. Wij zetten in op een goede landschappelijke inpassing van deze ontwikkeling zodat de randen aantrekkelijker worden. Daarbij is speciale aandacht voor de recreatieve toegankelijkheid ons uitgangspunt.
- *Reeds gemaakte reserveringen*: hierbij gaat het om reserveringen die gemaakt zijn voor eventuele toekomstige ontwikkelingen. Definitieve besluitvorming over de ontwikkeling van deze locaties vindt plaats op basis van een reële verkenning van nut en noodzaak. Wij spreken af dat wordt bezien of de vormgeving van een dergelijke ontwikkeling op een zodanige

wijze plaats kan vinden dat er een bijdrage wordt geleverd aan de verbetering van de kwaliteit van de overgang tussen stad en landgoed. Indien dit niet het geval is onderzoeken wij of er mogelijke alternatieven zijn die betere kansen bieden.

- *Toekomstige ontwikkelingen:* ons uitgangspunt is dat geen grootschalige ontwikkelingen zoals grootschalige nieuwbouw voor wonen en/of werken op het Twickeler grondgebied plaatsvindt. Wij streven naar een duurzame en kwalitatief hoogwaardige inrichting van de overgangszone tussen stad en landgoed. Nieuwe grootschalige ontwikkelingen passen daar in principe niet in.

g. Inpassing grote infrastructuur

De visuele en functionele barrièrewerking van grote infrastructuur wordt zoveel mogelijk verminderd.

- *Inpassing snelwegen:* de landschappelijke inpassing van snelwegen verbeteren wij door versterking van de groenstructuren in de directe omgeving en het verwijderen van snelwegbegeleidende beplantingen. Bestaande passage-mogelijkheden worden verbeterd en nieuwe onderdoorgangen of overbruggingen worden gerealiseerd op plekken die goed aansluiten op de routes tussen stad en landgoed. Hierbij sluiten wij aan op het A1 zone programma en het programma Groene Poort.
- *Inpassing N346:* het eerder gemaakte plan voor aanpassing van de N346 (van Gessel, 2003), splitsten wij op in deelprojecten waarbij per deelproject aansluiting wordt gezocht bij andere initiatieven om realisatie mogelijk te maken. Zo kan rondom Carelshaven een koppeling worden gelegd met de realisatie van de EHS, herstel van een waterverbinding in het kader van beekherstel en een gewenste recreatieve route.
- *Nieuwe infrastructuur:* voor nieuwe infrastructuur geldt dat wij ze op een zorgvuldige manier in het landschap willen inpassen en dat wij de barrièrewerking tot een minimum willen beperken.

Werken aan uitvoering

Voor een deel zullen de ontwikkelingsprincipes vorm moeten krijgen in de uitwerking van afzonderlijke projecten zoals die bijvoorbeeld in het kader van de realisatie van de EHS en de wateropgaven plaats zullen vinden.

Voor een ander deel betreft het 'nieuwe' projecten' waarvoor wij over financiering en realisatie nadere afspraken maken. Daarom maken wij samen een uitvoeringsprogramma, dat wij medio 2009 vaststellen.

Om de vertaling van de visie in concrete projecten ook in de toekomst te waarborgen maken wij in het kader van ons uitvoeringsprogramma tevens gezamenlijk nadere proces- en regieafspraken voor de te volgen uitvoeringsstrategie. Vervolgens dient er binnen de deelnemende organisaties een financiële doorvertaling, prioritering en programmering van de overeengekomen uitvoeringsprojecten plaats te vinden.

Voor veel van de ruimtelijke opgaven geldt dat ze gepaard gaan met een ruimteclaim. In zijn algemeenheid betekent dat dikwijls dat landbouwgrond wordt omgezet in een andere bestemming. Wij spreken af om ons in te spannen om zowel vertrekkende als achterblijvende agrariërs perspectief te kunnen bieden. Daartoe zullen we de natuur- en wateropgaven in een gebiedsgerichte aanpak koppelen aan een agrarische structuurverbetering.

We spreken af ons in te zetten voor een voortvarende realisatie van de visie. We zien kansen om op korte termijn met elkaar nadere afspraken te maken over de volgende zaken:

- Realisatie van de Twickeler Grensweg i.c.m. versterken van routes tussen stad en landgoed
- Completeren van de Umfassungsweg
- Een gecombineerde aanpak van de water- en natuuropgaven in het gebied, gekoppeld aan agrarische structuurverbetering
- Onderzoek naar de kansen voor een integrale aanpak van opgaven op het gebied van water, natuur, recreatie en infrastructuur langs de rondweg Delden en rondom Carelshaven .
- Een betere landschappelijke inpassing en vermindering van de barrièrewerking van de snelwegen A1 en A35.
- Het stimuleren van duurzaam en innovatief ondernemerschap, met name op het gebied van landbouw en recreatie & toerisme.

Wij spreken af de vertaling van de visie naar concrete projecten te maken op basis van een gezamenlijk op te stellen uitvoeringprogramma, waarin wij koppelingen leggen met lopende projecten en initiatieven. Tevens spreken wij af met elkaar te komen tot nadere procesafspraken om uitvoering van visie ook op lange termijn te waarborgen. Het uitvoeringsprogramma met procesafspraken willen wij medio 2009 vaststellen.

